

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 22480
Дата 4 юни 2018 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОМБУДСМА
ИЗХ № 11-104/04.06.2018 г.

*Офисован
к.р. 10/21.
Съдебна
Паб. 04.06.21.*

ИСКАНЕ

от омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 234г, ал. 3 в частта „независимо чия собственост е”, чл. 242, ал. 8 в частта „и когато не е собственост на дееца”, чл. 280, ал. 4 в частта „или му е предоставено доброволно” и чл. 281, ал. 3 в частта „или му е предоставено доброволно” от Наказателния кодекс

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

На основание чл. 150, ал. 3 от Конституцията на Република България се обръщам към Вас с искане да обявите за противоконституционни разпоредби на Наказателния кодекс (НК), а именно: чл. 234г, ал. 3 от НК в частта „независимо чия собственост е”, чл. 242, ал. 8 от НК в частта „и когато не е собственост на дееца”, чл. 280, ал. 4 от НК в частта „или му е предоставено доброволно” и чл. 281, ал. 3 от НК в частта „или му е предоставено доброволно”.

Считам, че нормите са в противоречие с чл. 17, ал. 1 и ал. 3, чл. 56 и чл. 57 от Конституцията на Република България в светлината на принципа на правовата държава, закрепен в чл. 4 от Основния закон, както и на чл. 122, ал. 1 от Конституцията.

Разпоредбата на чл. 234г, ал. 3 от НК гласи: „В случаите по ал. 1 и 2 моторното превозно средство, послужило за извършване на деянието, се отнема в полза на държавата, независимо чия собственост е, а когато липсва или е отчуждено, се присъжда неговата равностойност.“

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Според чл. 242, ал. 8 от НК „Превозното или преносното средство, послужило за превозването или пренасянето на стоките, предмет на контрабандата, се отнема в полза на държавата и когато не е собственост на дееца, освен ако стойността му явно не съответства на тежестта на престъплението.“

Според чл. 280, ал. 4 от НК „В случаите на ал. 2, точка 4 превозното средство се отнема в полза на държавата, ако то е принадлежало на дееца или му е предоставено доброволно.“

Съгласно чл. 281, ал. 3 от НК „В случаите по ал. 2, т. 1 превозното средство се отнема в полза на държавата, ако то е принадлежало на дееца или му е предоставено доброволно“.

Оспорените разпоредби следва да бъдат анализирани на първо място в контекста на възможността изобщо в наказателното производство да бъде отнета собственост. Член 17, ал. 5 от Конституцията вменява задължение на законодателя да уреди изрично със закон случаите, при които е възможно отчуждаването на собственост.

В рамките на наказателното производство отнемане на собственост е възможно да бъде осъществено чрез налагане на наказанието „конфискация“. Това наказание се налага само на лицата, извършили престъпления, и затова не е приложимо към оспорените текстове, засягащи собствеността на лица, които не са осъдени за извършени престъпни деяния.

Според чл. 53, ал. 1 б. „а“ от НК независимо от наказателната отговорност се отнемат в полза на държавата вещите, които принадлежат на виновния и са били предназначени или са послужили за извършване на умишлено престъпление, а когато вещите липсват или са отчуждени, присъжда се тяхната равностойност. Според б. „б“ на цитираната разпоредба се отнемат и вещите, които принадлежат на виновния и са били предмет на умишлено престъпление, но само в случаите, изрично предвидени в особената част на този кодекс.

Следователно, и по чл. 53, ал. 1 от НК отнемането на вещи е обусловено от установяване, че те принадлежат на виновния и че отнемането им е предвидено в особената част на НК.

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Отклонение от изискването отнетите вещи да принадлежат на виновния е допуснато в ал. 2 на чл. 53 от НК, и то само по отношение на вещи, които, от една страна, са предмет или средство на престъплението, но от друга – тяхното притежаване е забранено.

Видно е, че оспорените с настоящото искане разпоредби не се включват и в тази, предвидена по закон (НК) хипотеза.

I. Противоречие на оспорените норми с чл. 17, ал. 1 и ал. 3, чл. 56, чл. 57, чл. 122, ал. 1 от Конституцията

1. Частната собственост е неприкосновена съгласно чл. 17, ал. 2 от Конституцията и принудителното ѝ отчуждаване може да стане само със закон и при условията, визирани в чл. 17, ал. 5 от Основния закон. Конституционният принцип на неприкосновеност на частната собственост по чл. 17, ал. 3 се изразява и в гарантиране и защита от закона на правото в неговия пълен обем. Дерогация на правото на собственост, което е в Глава първа – „Основни начала“, според чл. 57 от Конституцията е допустима само в условия на война.

Оспорените разпоредби предвиждат отнемане на собственост на трети на наказателното производство лица. Тези трети лица нямат достъп до съд във връзка с това отнемане. Възможно е те да узнаят, че в наказателно производство е бил решен въпросът за отнемане на тяхна собственост едва след като бъде постановен актът на отнемането. Но дори да са в течение, че се води процес, вследствие на който тяхното право на собственост може да бъде засегнато, тези лица нямат право на участие в наказателното производство – те нямат процесуални права в досъдебната му фаза и не се конституират като страни в съдебната фаза по наказателни дела. По тази причина те нямат и право на жалба против съдебния акт, с който се отнема собствеността им (чл. 318 от Наказателно-процесуалния кодекс).

Така отнемането на собствеността на трети – чужди на наказателното производство лица, според оспорените текстове се осъществява, без те да имат достъп до съд, право на лична защита или на защита чрез адвокат в производството, което засяга правото им на собственост.

2. Конституционният принцип на неприкосновеност на частната собственост не изключва правната възможност за ограничаването ѝ. Абсолютна забрана за такива ограничения няма. Конституцията дори допуска при определени условия принудителното отчуждаване на собственост (чл. 17, ал. 5 от Конституцията – Решение на Конституционния съд № 3/23.03.2021 г. по к. д.

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

№ 11/2020 г.). Такова отчуждаване обаче трябва да постига справедлив баланс между обществения интерес и личното неприкосновено право на собственост.

Член 17, ал. 1 от Конституцията, задължаващ държавата да гарантира и защитава правото на собственост, иманентно включва в себе си и задължението да се приложи принципът на пропорционалност и съразмерност в случаите, когато законът допуска ограничаване на правото на собственост.

Това схващане е изложил и Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Решение от 13.10.2015 г. по дело *Unsped Paket Servisi v. Bulgaria* № 3503/2008 в светлината на правата, защитени от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. ЕСПЧ приема, че всяка намеса в мирното ползване на притежания трябва да постигне „справедлив баланс“ между обществения интерес и защитата на правата на индивида. Когато притежания, които са били използвани неправомерно, се конфискуват, този баланс зависи от много фактори, включително от поведението на собственика. В такива случаи националните органи са призвани да вземат предвид степента на вина или грижи на собственика на имуществото или най-малко връзката между поведението му и престъплението. Необходимият баланс ще е нарушен, ако въпросното лице е трябвало да понесе индивидуална и прекомерна тежест. В конкретното дело съдът е обявил отнемането за непропорционално навлизане в правото на собственост на трети лица поради липсата на възможност съдът да съобрази отнемането с тяхното поведение и съпричастност към деянието и липса на ефективни средства на защита в процеса.

Така се нарушава принципът на личната отговорност, което е допустимо само по изключение и при призната от правото необходимост да се поправят причинени вреди (Решение на Конституционния съд № 11/2010 г. по к. д. № 13/2010 г.). Лишават се от право на собственост лица, които с поведението си не са станали причина за прилаганата спрямо тях тежка санкция – отнемане на имущество. Такова нормативно разрешение противоречи не само на чл. 17, ал. 1 и ал. 3 от Основния закон, но и на принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 от Конституцията (Решение на Конституционния съд № 3/23.03.2021 г. по к. д. № 11/2020 г.).

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

3. Член 17, ал. 1 и ал. 3 от Конституцията изключват непропорционална и нетърпима намеса в правото на собственост, която би могла да доведе до накърняване на самата същност на правото на собственост.

Член 17 § 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата) осигурява същата защита на собствеността, каквато осигурява чл. 17 от Конституцията на Република България. Член 47 от Хартата гарантира аналогично на чл. 122 от Конституцията право на защита пред съд във всички случаи на нарушени граждански права.

Ето защо, напълно относими към изложените тук доводи за противоконституционност на оспорените разпоредби са съображенията, изложени от Съда на Европейския съюз (СЕС) в Решението от 14 януари 2021 г. по дело С-393/19. СЕС подчертава, че при конфискацията на принадлежащо на трети лица имущество е наложително да бъдат защитени правата на тези лица, когато са добросъвестни. Според СЕС правото на собственост може да търпи ограничения, които трябва действително да отговарят на преследваните от Съюза цели от общ интерес и да не представляват по отношение на преследваната цел непропорционална и нетърпима намеса, която би могла да накърни самата същност на така гарантираното право.

СЕС отбелязва, че целта на българската правна уредба е да се възпрепятства незаконният внос на стоки в страната, но тъй като конфискацията засяга добросъвестно трето лице, което не е знаело и не е могло да знае, че имуществото му е използвано за извършване на престъпление, подобна конфискация представлява, по отношение на преследваната цел, непропорционална и нетърпима намеса, която засяга самата същност на неговото право на собственост.

Относно правните средства за защита на собственика на конфискуваното имущество СЕС припомня предвиденото в Рамково решение 2005/212 задължение за всяка държава членка да приеме необходимите мерки, за да гарантира, че засегнатите от конфискацията на средства на престъплението и облаги от престъпление лица разполагат с ефективни правни средства за защита на правата си. От това следва, че трето лице, чието имущество е предмет на мярка за конфискация, трябва да може да оспори законосъобразността на тази мярка, за да си възстанови това имущество, когато отнемането не е обосновано. СЕС подчертава, че българското право не предвижда такава възможност и заключава, че национална правна уредба, която позволява в наказателно производство да се конфискува имущество, принадлежащо на лице, различно от

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

извършителя на престъплението, без това лице да разполага с ефективни правни средства за защита, противоречи на правото на Съюза.

Това Решение на СЕС по дело С-393/19 изцяло подкрепя изложените тук доводи за противоречие на оспорените разпоредби на НК с Конституцията на Република България, която в чл. 17 и чл. 122 от Основния закон дава същата закрила на правото на собственост и правото на защита, каквато предвиждат и чл. 17 и чл. 47 от Хартата.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Предвид изложеното и на основание чл. 150, ал. 3 от Конституцията на Република България моля да образувате конституционно дело и да обявите за противоконституционни разпоредбите на чл. 234г, ал. 3 в частта „независимо чия собственост е”, чл. 242, ал. 8 в частта „и когато не е собственост на дееца”, чл. 280, ал. 4 в частта „или му е предоставено доброволно” и чл. 281, ал. 3 в частта „или му е предоставено доброволно” от Наказателния кодекс поради противоречието им с чл. 17, ал. 1 и ал. 3, чл. 56 и чл. 57 от Конституцията на Република България в светлината на принципа на правовата държава, закрепен в чл. 4 от Основния закон, както и на чл. 122, ал. 1 от Конституцията.

Моля да конституирате като заинтересувани страни по делото Народното събрание, Президента на Републиката, Министерския съвет, Върховния касационен съд, Върховния административен съд, Висшия адвокатски съвет и главния прокурор.

Прилагам преписи от искането за предложените заинтересувани страни по делото.

С уважение,

**ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

